

Wegwijzers* naar pedagogisch vakmanschap

op het gebied van seksualiteit en gender

A

Aandacht hebben voor het bevestigen en legitimeren van gedrag

Leerlingen laten soms de mooiste voorbeelden zien van seksueel integer gedrag. Laat merken dat je dat ziet en bevestig het. Zo ervaren zij zelf en hun klasgenoten in de praktijk hoe je integer met elkaar kunt omgaan. Denk bijvoorbeeld aan leerlingen die duidelijk laten merken als iemand hun grens overschrijdt; of leerlingen die signaleren dat een klasgenoot zich bij bepaalde opmerkingen eigenlijk niet veilig voelt; of leerlingen die proberen af te stemmen wat 'normaal' (acceptabel) is in hun klas.

Maar leerlingen zijn zoekend en maken dan niet altijd integere keuzes. Ook daarin verdienen ze steun. Want sociale veiligheid betekent dat je mag vallen en weer opstaan. Maar dan moet er wel over gesproken kunnen worden in de klas. Hierdoor legitimeer je het praten over seksualiteit en gender. En juist ook in dit soort gesprekken kun je opmerkingen bevestigen die respectvol en verantwoordelijk zijn.

B

Begrenzen én uitnodigen

Om te leren wat een seksueel integere houding is, kunnen leerlingen dat het best oefenen in alledaagse gesprekken in klas. Dat zijn gesprekken over seksualiteit en gender, die je als leraar toestaat of laat ontstaan. Jij kunt ze leren praten met

nuance en begrip en nieuwe inzichten meegeven. Als leerlingen zo met elkaar leren omgaan, is dat goed voor de sociale veiligheid in de klas.

Om dit soort gesprekjes pedagogisch vakkundig in goede banen te leiden, ben je idealiter aan het begrenzen én uitnodigen. Je laat zien wat werkt – en wat niet werkt. Je begrenst grensoverschrijdend gedrag en opmerkingen die kwetsend, generaliserend, haatdragend en discriminerend zijn of die oproepen tot geweld. Tegelijkertijd probeer je een uitnodigende, niet oordelende en open houding te hebben ten opzichte van hun opmerkingen over seksualiteit en gender. Zo wijs je je leerlingen niet af, voelen ze zich gezien én waarborg je de veiligheid in de groep. Je weet door dit soort gesprekjes bovendien steeds beter wat er speelt in hun levens.

C

Creëren van openheid en het respecteren van grenzen

Voor leerlingen is het belangrijk dat leraren respect hebben voor hun privacy. Tegelijk vinden ze het meestal fijn als een leraar oprechte interesse in ze toont. Daarnaast waarderen veel leerlingen het als een leraar iets van zichzelf 'als mens' laat zien.

Als pedagogisch vakkundige leraar creëer je daarom openheid én respecteer je ieders grenzen. Zo zoek je naar de balans tussen afstand

D

Doorgronden van eigen normen & waarden, stereotypen & stigma's

In alles wat je doet, neem je je ervaringen, je persoonlijkheid en je normen & waarden mee. Bij pedagogisch vakmanschap gaat het om je bewustwording hiervan. Want stereotypen en stigma's sturen ons meestal onbewust. Zonder dat we het ons realiseren gaan we bijvoorbeeld uit van bepaalde gedragingen en uiterlijkheden van jongens en meisjes. Onopvallend bepalen ze onze alledaagse opmerkingen over seksualiteit en gender. Het idee van 'de neutrale leraar' kan er toe leiden dat we de vanzelfsprekende invloed van deze sturende factoren over het hoofd zien.

Als pedagogisch vakkundige leraar onderzoek je daarom doorlopend hoe dit beïnvloedt wat je doet: hoe kunnen al deze invloeden een goede plek krijgen in je professionele rol? Als je je hiervan bewust bent, kun je gemakkelijker een veilig klimaat neerzetten.

*Deze wegwijzers komen voort uit een onderzoek onder leraren en leerlingen, pedagogen, seksuologen, en lerarenopleiders. Zie www.schoolenveiligheid.nl/kijkroute voor meer informatie.

Wegwijzers vervolg

Je vindt deze wegwijzers terug op de plattegrond van de Kijkroute. Bij elk filmpje staan de twee wegwijzers die daarop het meest van toepassing zijn.

E Ervaringen van leerlingen zien en meenemen

Soms kan een leerling bepaalde opmerkingen, grappes of aanrakingen van een leraar niet zo prettig vinden, maar dat ook niet laten merken. Als pedagogisch vakkundige leraar probeer je er desondanks oog voor te hebben hoe leerlingen jouw gedrag (zouden kunnen) ervaren. Je vraagt hier soms in algemene zin naar of je doet in specifieke situaties navraag bij collega's of bij de leerlingen zelf. Dit inzicht heb je nodig om goed met hen te kunnen werken aan seksuele integriteit.

F Flexibiliteit: reflecteren op eigen afwegingen; soms er op terughkomen bij leerlingen

Om je pedagogisch vakmanschap aan te scherpen, is het aan te bevelen om regelmatig bewust te kijken naar de keuzes die je dagelijks maakt. Want je maakt als leraar voortdurend (onbewuste) keuzes. Je beantwoordt een persoonlijke vraag uitgebreid - of kapt die af. Je reageert met een grapje - of met een serieus antwoord. Je spreekt zelf een leerling aan op haar schaar-se kleding - of vraagt een collega dit te doen.

De leerling met de verbroken relatie krijgt een bemoedigende glimlach - of een schouderklopje. Vaak maak je die keuzes onbewust vanuit een patroon: je automatische piloot. Deze reactiepatronen zijn een broodnodig onderdeel van je professionaliteit, want ze maken dat je consequent en voorspelbaar bent voor leerlingen. Tegelijk loop je hierdoor het risico dat je je pedagogisch handelen niet optimaal afstemt op de context van die ene leerling, die ene klas of dat ene moment. Als je regelmatig reflecteert op je handelingskeuzes, train je jezelf adequater te reageren wat ten goede zal komen van de veiligheid in de klas.

Als pedagogisch vakkundige leraar wil je leerlingen soms ook laten zien dat jij je bewust bent van je eigen keuzes, die soms anders uitpakken dan je had gewild (net als bij hen). Ook hiermee kun je laten zien wat seksuele integriteit betekent.

G Gepaste humor inzetten als positieve strategie

Leerlingen waarderen de authentieke humor van hun leraar. Voor hen is deze humor een manier om te wennen aan iets nieuws of vreemds, zeker als het gaat om seksualiteit en gender. Het is een vorm van luchtigheid en kan een krachtig middel zijn om ruimte, openheid en erkenning te creëren.

Meestal ontstaat humor spontaan - en dat is tegelijkertijd de valkuil van humor. Want door de snelheid kan een 'grappige' (maar ondoordachte) opmerking een onbedoeld negatief effect hebben op bepaalde leerlingen. Opeens maakt 'humor' de situatie dan juist onveilig.

Als pedagogisch vakkundige leraar zet je daarom humor in om openheid en ruimte te creëren rondom seksualiteit en gender, voor een fijne omgang met elkaar en een veilige sfeer in de groep. Tegelijkertijd gebruik je humor met gepaste voorzichtigheid en reflectie.